

**Trondhjem Asylselskap 180 år:
Festsamvær i Erkebispegården
5. november 2007**

**Biskop Finn Wagle:
Verdiforiming i Asylselskapets barnehager**

En barnehagebevegelse i vekst

Det er en stor glede for meg som biskop i Nidaros å få hilse Trondhjems Asylselskap og Midtbyen barnehage ved dette gedigne dobbeltjubileum.

Min glede er ikke minst knyttet til det ubestridelige faktum at Asylselskapet er en barnehagebevegelse i vekst. Det handler ikke bare om at antall barnehager med tilknytning til Asylselskapet er vokst de senere år. Like mye handler det om en konsolidering av virksomheten. Asylselskapet er i dag på mange måter en annen organisasjon enn den jeg lærte å kjenne, da jeg kom som domprost til Trondheim i 1989. Det er ikke vanskelig å si: Det har vært en forandring til det bedre! Det skyldes først og fremst en utrolig innsats fra alle dere entusiaster – om det nå er som ansatte eller tillitsvalgte medarbeidere. I denne sammenheng er det også gledelig å se hvilken betydning det har hatt å finne en konstruktiv videreføring av biskopens direkte engasjement i Asylselskapet gjennom medarbeidere på bispedømmekontoret.

Som dere kanskje har lagt merke til, kaller jeg Asylselskapet for en *barnehagebevegelse*. Det er fordi det for meg blir for smått å kalle Asylselskapet for en medlemsorganisasjon. Med sin tydelig uttalte verdiplattform er det nettopp dette Asylselskapet vil være: En barnehagebevegelse! Det er en merkelapp som uttrykker en profil og et engasjement – for barna og for det barnehagen er satt til å formidle - til beste for barna. Det er i denne sammenheng Asylselskapets formålsparagraf hører hjemme, med sine uttalte grunnverdier, med sin uttalte tilknytning til den kristne kulturarven og med sine kjerneverdier: respekt – tilgivelse – mot – ansvar.

Som biskop vil jeg si: Jeg er både glad for og stolt over å høre hjemme i denne barnehagebevegelsen, slik Nidaros biskop altså har gjort det helt siden 1862 og biskop Andreas Grimelunds dager. Ved denne tilknytning synliggjøres det som alltid har vært et grunntrekk ved Asylselskapets virksomhet, nemlig den tette kontakt mellom kirke og barnehage og menighet og barnehage i en felles bevegelse – til barnas beste.

Det var en gang.....

Innlegget mitt i dag skal være noe mer enn en hilsen fra biskopen til jubelanten. Det skal være et bidrag til at Trondhjems Asylselskap med sine barnehager forblir en bevegelse i bevegelse, for å forbli i det motiv som jeg allerede har anslått.

Da kan det være nyttig å forankre det hele i den historie som vi i dag ser tilbake på. Det vil jeg gjøre, ikke ved å holde meg til de nakne fakta, men med det som kan kalles for et prosa-lyrisk bidrag, hentet fra Signe Seims bok: ”Her budde ein gong eit barn” som

skildrer en liten pike som i mellomkrigstiden våkner til bevissthet i et landskap av bestemor, fuksia, geranium, fjell og fattigdom:

*Neste gong –
bestemor var i den dagen, i det biletet.
Ho sat på stolen sin i tunet.
Bestemorstolen. Bestemordagen.
.....*

*Bestemor passa meg
for kjellertroppa, låvebrua, vegen.
Passa meg for veps og orm og troll
og al det veldige.*

- *Søv du? Bestemor strauk meg over håret.*
- *Ta på deg sokkane, sa ho.*
- *Ta på deg skor. Du kan verta forkjølt.*

*Bestemor ville inn.
Føtene sov.
Eg måtte ropa på mor.
.....*

*No skulle bestemor inn,
og me to måtte hjelpe henne
så føtene greidde å gå.*

*Dei bar inn bestemorstolen og krakken.
Dei drog på meg sokkar og skor,
og bestemor gjekk seint
og sa det var lett å passa på meg.
- *Me passa kvarandre, sa ho.*
Så smilte me og gjekk inn.*

*Om kvelden
hekk bestemorforkleet på veggen ved senga.
No skulle ho og føtene kvila.
No gøynde rosehagen
det store, veldige,
som ikkje var farleg.
Berre fint, berre godt og nesten vedunderleg.*

(Signe Seim: her budde ein gong eit barn, Oslo 1986)

Vi skal være forsiktige med å skjønne de gamle dager. De var ikke alltid så gode. Det var fattigdom, det var sykdom, det var klasseskille, det var blodslit. Signe Seims barndomslandskap er malt med andre og lysere farger. Det rommer et bestemorfang og en bestemorstol, som uttrykk for nærhet, omsorg, tilhørighet og stabilitet.

Kanskje kunne vi våge i si at Trondhjems Asylselskaps historie handler om begge disse landskaper. ”De nødlidendes venner” – det som senere ble til Trondhjems Asylselskap – tok tak i den situasjon mange barn befant seg i, preget av fattigdom, sykdom, classeskille og blodslit, for å kunne skape et barndomslandskap malt med andre og lysere farger, med det formål å ”forskafe Børnene en til deres legemlige og aandelige Udvikling hensigtsmæssig Sysselsettelse, fornemmelig under kvindelig Veiledning” som det heter i reglementet fra 1849.

Ja, når vi tenker på hvor lenge ildsjelene i Trondhjems Asylselskaps barnehager stod i tjenesten, så kan det vel hende at mangt et barn opplevde tantes fang som et bestemorsfang – berre fint, berre godt og nesten vedunderleg..... Velsignet være deres minne!

Formålsparagrafen i Lov om barnehager fra 1975 og til i dag

Dette raske tilbakeblikk minner oss om én ting: Å drive barnehager er alltid å drive verdiformidling. For Asylselskapet er det for øvrig et grunnleggende perspektiv som rekker like tilbake til tiden før virksomheten ble barnehagevirksomhet i egentlig forstand. Trondhjems Asylselskap har alltid drevet verdiformidling. Ja, mer enn det: Asylselskapet har alltid vært det jeg vil kalle en sikker verdi- og tradisjonsbærer. Med det mener jeg: Asylselskapets barnehager har alltid hatt en klar bevissthet og hvilke verdier og tradisjoner som skulle formidles. Samtidig tenker jeg: Verdier eksisterer ikke i et tomrom. De verdier vi ønsker å uttrykke, handler også om å svare på rop i vår egen samtid. Det er slik jeg leser de kjerneverdier som Asylselskapets barnehager har gjort til sine: Respekt – tilgivelse – mot – ansvar. Disse kjerneverdier tenker jeg er svar på rop i vår egen samtid, rop som sier noe om barns oppvekstvilkår nettopp nå.

Med dette som utgangspunkt tenker jeg det kan være aktuelt å se litt på barnehagelovens formålsparagraf, slik denne har utviklet seg fra den første barnehageloven i 1975 og fram til det forslaget som nå foreligger i NOU 2007:6: Formål for framtida.

Loven av 1975 har følgende korte formål: *Formålet med denne lov er å sikre barn gode utviklings- og aktivitetsmuligheter i nær forståelse og samarbeid med barnas hjem, jfr. §1*

I 1983 fikk loven et tillegg, etter det mange av oss husker som en nokså opprivende debatt. I et avsnitt 2 heter det: *Barnehagen skal hjelpe til med å gi barna en oppdragelse i samsvar med kristne grunnverdier.*

I et nytt tredje avsnitt heter det: *Private barnehager kan ha vedtekter som bestemmer at annet ledd ikke skal gjelde.*

I 1995 kom det inn et nytt siste avsnitt i formålsparagrafen, et ledd som Trondhjems Asylselskap er vel kjent med og som i Loven av 1983 hørte hjemme i Forskriftenes §2. I Loven av 1995 er dette siste avsnittet utformet slik:

Private barnehager og barnehager drevet av menigheter innen Den norske kirke kan i vedtektene fastsette særlige bestemmelser om livssynsformål.

Det interessante med lovendringen i 1983 er ikke bare knyttet til merkelappen ”kristne grunnverdier”, men like mye til stikkordet ”oppdragelse”. For med dette stikkord signaliseres en utvidet forståelse av barnehagens oppgave, sammenliknet med loven av 1975. Oppgaven er ikke bare i sikre barn gode utviklings- og aktivitetsmuligheter, men å hjelpe til med å gi barna en oppdragelse – nærmere kvalifisert som en oppdragelse i samsvar med kristne grunnverdier.

Denne endring som vi her fanger inn, handler kanskje mer om en kamp for eller mot kristne grunnverdier, som den handler om en erkjennelse at den pedagogiske oppgave som barnehagen står overfor ikke lar seg uttømmende beskrive ved en utviklingspsykologisk tilnærming alene. Den må balanseres mot det som kan kalles en kultur- og samfunnsorientert tilnærming.

En liknende utvikling lar seg også etterspore i Grunnskolens mønsterplaner, fra Mønsterplanen av 1974, sterkt preget av en utviklingspsykologisk tilnærming og til Mønsterplanen av 1984 med et fornyet syn på skolen kulturformidlende oppgave og rolle, en selvforståelse i skolen som for øvrig bare vokste seg sterkere og sterkere fram til Læreplanverket av 1997.

Jeg har allerede sagt: Trondhjems Asylselskap er gjennom virksomheten i barnehagen en sikker verdi- og tradisjonsformidler, jeg hadde nær sagt: uavhengig av lovens formålsparagraf. Lenge før vi fikk den første barnehagelov i 1975, var det innarbeidet tradisjoner som gav det vi kan kalle kristen kulturarv en selvfølgelig plass i barnehagens liv. Og slik fortsatte det ganske sikkert å være også i den tid hvor barnehagepedagogikken var sterkt preget av utviklingspsykologisk tenkning og tilnærming. Asylselskapets barnehager var og ble sikre verdi- og tradisjonsbærere, forankret i sin egen historie.

Det er for øvrig viktig å understreke at når det gjelder formidlingen av kristen kulturarv i barnehagen, så representerer loven av 1983 ikke noe nytt. Begrepet ”kristne grunnverdier” kom ikke med i formålsformuleringen for å gi basis for å fylle barnehagen med et innhold som det ellers ikke ville være plass til. Derimot kan vi si at begrepet ”kristne grunnverdier” synliggjør noe av innholdet og verdigrunnet i norsk barnehagetradisjon, den som barnehagene i Trondhjems Asylselskap er en slik sikker bærer av.

Dermed er vi fremme ved det nye forslag til formålsparagraf, slik det foreligger i NOU 2007:6: ”Formål for framtida”. La oss ta tid til å lese det i sin helhet:

Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og dannelse som grunnlag for allsidig utvikling. Barnehagen skal bygge på respekt for menneskeverdet, på åndsfrihet, nestekjærlighet, likeverd og solidaritet, slik disse grunnleggende verdiene kommer til uttrykk i kristen og humanistisk tradisjon, i ulike religioner og livssyn, og slik de er forankret i menneskerettighetene.

Barna skal få utfolde skaperglede, undring og utforskertrang. De skal lære å ta vare på naturen og hverandre. Barna skal utvikle grunnleggende kunnskaper og ferdigheter. De skal ha rett til medvirkning tilpasset alder og forutsetninger.

Barnehagen skal møte barna med tillit og respekt, og anerkjenne barndommens egenverdi. Den skal bidra til trivsel og glede i lek og læring, og være et utfordrende og trygt sted for fellesskap og vennskap. Barnehagen skal fremme likestilling og motarbeide alle former for diskriminering.

Med tanke på at utvalgets forslag er lagt fram som et konsensusforslag, er det grunn til å tro at den endelige formålsparagrafen langt på vei – om ikke fullt og helt – blir som i utvalgets forslag.

Det vi vel kan si, er at denne formålsparagrafen i sin grunnleggende forståelse av hva barnehagevirksomhet handler om, er nærmere loven av 1983 enn av 1975. Det vi må føye til, er at vi foreløpig ikke vet – og ikke kan vite – så mye om hvordan denne formålsparagrafen blir å forstå. Denne forståelsen er jo tidligere utmyntet i Rammeplanen for barnehagen i 1996 og 2006, hvor det kristne verdigrunnlaget er viet betydelig plass, både med tanke på de etiske normene og kristendommen som kulturarv. Hvordan dette blir i forhold til den nye loven, vet vi foreløpig ingen ting om, rett og slett fordi utvalgets oppgave var begrenset til å komme med forslag til ny formålsbestemmelse for barnehage og skole.

Men det vi vet, er at utvalget med bakgrunn i FNs barnekonvensjon artikkel 2 foreslår at bestemmelsene om at formålsparagrafens nåværende bestemmelser om at private barnehager kan fritas fra verdibestemmelsen i formålet og at private barnehager og barnehager drevet av menigheter innenfor Den norske kirke kan fastsette særlige bestemmelser om livssyn, videreføres, dog ikke i selve formålsbestemmelsen men et annet sted i barnehageloven.

Dette innebærer i klartekst: I forlengelse av den nye formålsparagrafen regner jeg med at Trondhjems Asylselskap må gå inn i et arbeid med å tydeliggjøre sin egen verdiprofil inn i en ny tid.

Samtidig tenker jeg: Det skal bli interessant å se hvordan formålsparagrafens merkelapp ”kristen og humanistisk tradisjon” nærmere vil bli innholdsbestemt i en ny rammeplan. Jeg håper at det her ligger en ansats til en fortsatt erkjennelse om kristendommens pregende nærvær i vårt samfunn, hinsides spørsmålet om religion, personlig tro og livssynsforankring. I så fall har vi også et godt utgangspunkt når barnehagens grunnleggende oppgave som kultur – og tradisjonsformidler nærmere skal konkretiseres.

Verdiformulering og verdiformidling er ikke det samme!

Da er det på tid for å forlate formålsparagrafenes formuleringer og rette oppmerksomheten mot den oppgaven som jo er langt vanskeligere: nemlig å formidle verdier. Hvor enige vi enn måtte bli om den nye formålsparagrafen i barnehagen: Vi har ingen garantier for at det er de verdiene som denne paragrafen speiler som i praksis gjennomsyrrer livet i barnehagen. Det kan være lang vei fra barnehageloven og til livet i

barnehagen. Det sier samtidig noe om hva en formålsparagraf og hva formulerte grunnverdier og kjerneverdier kan være godt for: De gir oss et speil som vi kan holde opp mot det liv som utfolder seg i barnehagen, i en stadig kritisk etterprøving av at det er samsvar mellom liv og lære.

Når dette er så nødvendig, er det ikke minst fordi barna – og barnehagen – hører hjemme i et samfunn som på mange måter hyller helt andre verdier enn de barnehagen er satt til å ivareta. Med et lett tilpasset Kierkegaardsitat kunne vi si det slik: Jeg anklager ikke tiden for å være ond eller ussel, men for å være schizofren, fordi den er uten indre verdimeslig sammenheng. Det samfunn som står i ferd med å vedta en ny formålsparagraf for skole og barnehage, er samtidig et samfunn som hyller helt andre verdier, hvor mennesket grunnleggende sett blir sett på som en forbruker og hvor selve livsprosjektet beskrives som en evig opptur som du selv er ansvarlig for. Det er ikke lett verken å være barn eller ungdom i et slikt samfunn.

I et slikt samfunn trenger vi barnehager med en trygg forankring i sitt eget verdigrunnlag og med vilje til å representere den form for motkultur som barna i dag faktisk trenger. Med andre ord: Mer enn noen gang trenger vi Trondhjems Asylselskap med sine barnehager. Jeg tenker også som så: Etter hvert som religion igjen blir et viktigere og viktigere stikkord, ikke bare i privatsfæren, men på den offentlige arena, vil forståelsen for betydningen av barnehager som Asylselskapets barnehager bare øke.

Da er det jeg tenker: På noen områder har Asylselskapets barnehager oppgaven som inspirator i forhold til byens øvrige barnehager. Her tenker jeg for eksempel på den gode tradisjonen siden 1991 med å fylle Nidarosdomen til barnehagegudstjeneste 30 april med Asylselskapet som medarrangør sammen med Domkirken. Det er en flott tradisjon å videreføre, forankret i Asylselskapets verdigrunnlag og til inspirasjon for – jeg holdt på å si – alt som er av barnehager i Trondheim.

Jeg tenker også på den grunnleggende tenkning om livet som flyter i forlengelse av de kjerneverdier dere har valgt dere for livet i Asylselskapets barnehager. La meg som eksempel hente fram verdien ”tilgivelse”. Da er vi samtidig i sentrum av alt hva kristendom heter. Når vi snakker om kristne grunnverdier kan vi komme til å gjøre det på en måte som skygger for selve hovedsaken: nemlig at Jesus reiser mennesket opp, alltid gjør han det. Det innerste ord i Guds ordbok er heller ikke moral, men nåde, oppreising, tilgivelse, ny start. Det er i forhold til det innerste ord i Guds ordbok at også testen skal utføres om våre barnehager er kristne barnehager: Om det er barnehager som reiser opp den som ligger nede. Og da tenker jeg ikke bare på barna, men også på deres foreldre i deres ofte sårbare og truede livsprosjekter. Det er alltid tungt å ha det tungt, men det blir spesielt tungt å ha det tungt i en tid som vår, hvor vi på en slik påtrengende måte overføres med dette budskap: Egentlig skulle du ikke ha det tungt. For egentlig er jo livet en dans på roser.

Skjenket eksistens

Jeg er kommet til mitt aller siste punkt. Det dreier seg om et anliggende som jeg har og som ligger dypt både i kristen tradisjon og vel også i humanistisk tradisjon – i hvert fall i

den kristne humanismen – og som handler om vårt grunnleggende syn på livet: At livet grunnleggende sett er en gave. Det jeg ynder å kalle skjenket eksistens.

*Kven skal eg takke for all denne æra
i dette å gå her og vera og vera....
Kven skal eg takke for deg eg fekk sjå,
sola gå under og berga bli blå...*

Slik spør dikteren Tor Jonsson i sitt gripende dikt *Til ein namnlaus*, fastholdt i denne grunnleggende erkjennelse av at livet faktisk er en gave.

Før livet er oppgave og strev, er det gave.
Før det er prestasjoner, er det skjenket eksistens.

Gjennom de siste par årene har jeg lært at livet egentlig handler om enkle og grunnleggende ting. Til det helt grunnleggende hører nettopp dette: Livet som skjenket eksistens, som ren og skjær gave, det som uttrykkes på en slik uforlignelig måte i den grunnleggende borbønnen: For helse, glede, daglig brød vi takker deg o Gud...

Dette grunnleggende synet på livet som skjenket eksistens er kanskje den beste ballasten vi kan gi barna underveis gjennom livet i barnehagen. La meg derfor avslutte mitt innlegg i kveld med å lese en tekst av den svenske dikteren Margareta Melin, oversatt av Julie Eckhoff: *Jeg er fin*

*Jeg er fin
for du har skapt meg.
Jeg er dyrebar
for du elsker meg.
Skjønn er jeg
i dine øyne
en edelsten
i din hånd.*

*Derfor blåser jeg i
om noen sier
at jeg er verdiløs og dum.
For i mitt hjerte
hvisker du sannheten:
at jeg er verd
mer enn gull.*

*Jeg er din øyensten
din hem`lige skatt.
Du er glad
fordi jeg er til.
Jeg vil takke deg
så lenge jeg lever*

*og aldri glemme
hvem jeg er.*

2007-11-05/FW